

BEELDENE KUNST

*Zij speelt er gaarne mee.
Met mijn karretje ben ik een ko-
[ning
in een land van dwergen.*

Het vermogen door te zetten en te aanvaarden is hem niet vreemd. Steunend op „deemoed en geduld” ziet hij de eigen realiteit onder ogen, wat echter niet wegneemt dat hoop, ontgoocheling en verdriet elkaar opvolgen als dag en nacht. „Verlangend / naar de bron van alle leven”, ervaart hij juist hoe broos dit leven is en hoe hij voortdurend moet vechten tegen verwijfeling, zoals de slotverzen verklaren:

*de wanhoop is niet ver
de dood is dicht...*

Treurwilg is een bundel met mooie en uiteraard gevoelvolle gedichten. Niet overal bereikt Devriendt hetzelfde niveau. De meer klassiek gebouwde verzen vertonen wel eens een ritmische hapering en de belijdenis is hier en daar sterker dan de zeggings. De waarde van deze poëzie ligt vooral in de graad van waarachtigheid en in de intensiteit van de beleving, die vaker een uitweg vindt in de geslaagde en frisse beelden. Zij maken van het geheel een duurzaam menselijk document.

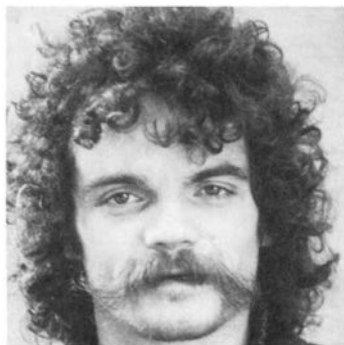
Rudolf van de Perre

ROGER DEVRIENDT, *Treurwilg*, Yang Poëzie Reeks, Gent, 1989, 43 p.

Stemmen uit Latijns-Amerika

De laatste decennia heeft de Zuid Amerikaanse roman een eigen en unieke plaats in de wereldliteratuur veroverd. Schrijvers als Marquez, Vargas Llosa, Donoso, Carpentier en vele anderen hebben, elk op hun eigen manier, een universum gecreëerd dat gebaseerd is op de pijlers van mythen en folklore die door een historische visie een objectieve waarde krijgen. De tijdruimtelijke omgeving vormt een dankbare inspiratiebron voor deze auteurs, die ten aanzien van de Europese letterkunde het voordeel van de exotische setting hebben. Dat verklaart misschien waarom ook in het

Avondland wel vaker romans in Latijns-Amerika worden gesitueerd, waarbij de politieke actualiteit van een continent in de branding geregeld op de voorgrond treedt. Dat was reeds het geval met *De heksenkring* van Ward Ruyslinck, waarin de talrijke dictatoriale regimes in de Zuid Amerikaanse staten werden aangeklaagd. Iets dergelijks heeft nu ook Bob van Laerhoven gedaan in zijn roman, *De stenen wachter*. Van Laerhoven debuteerde als romancier in 1985 met *Nachtspel* en publiceerde sedertdien een aantal werken die een niet te miskennen veelzijdigheid weerspiegelen. Na het oorlogsepos *Het lange afscheid* (1988) heeft hij dus nu de actualiteit in Latijns-Amerika aangegrepen om een boek te schrijven waarin hij in de eerste plaats de historische verantwoordelijkheid van het individu in het democratiseringsproces onderzoekt. Plaats van de handeling is Parián, een fictief land dat evenwel opvallend veel gelijkenissen vertoont met Chili: zo werd het land aanvankelijk bestuurd door de volksregering (Allende?) die in 1983 door een staatsgreep, onder leiding van generaal Pelarón (Pinochet?), omvergeworpen wordt. Duizenden mensen worden gearresteerd, bijeengebracht in een reusachtig stadion, naar gevangnissen of executiepelotons afgevoerd. Onder de arrestanten bevindt zich Alejandro Juron, gitarist en componist van de volksmuziekgroep Aconcagua. Die naam is belangrijk: Alejandro heeft hem gekozen als symbool voor de verlangens en bedoelingen van hun groep. Later formuleert hij het als volgt: „Aconcagua, de hoogste berg van het Westelijke Halfrond. Alleen de Stenen Wachter was hoog genoeg om aan mijn verwachtingen te voldoen. Wij toonden Latijns-Amerika wat muziek kon doen, wij waren de wachters van de idealen van het volk”. Vooral de melodieën en teksten die door deze groep worden gebracht, zijn inderdaad gevaarlijk gebleken, want

Bob van Laerhoven (*1953).

het nieuwe regime heeft hen als misdadigers opgesloten. Naast Alejandro is er vooral de leider van de groep, Victor (Jara?), diens echtgenote en hun dochtertje die mede in het dodenstadion belanden. Tot zover het verleden. Wanneer de roman begint, zijn we inmiddels tien jaar verder. Alejandro wordt vrijgelaten uit de beruchte gevangenis „Het Laatste Avondmaal” omdat het regime, onder druk van de Verenigde Staten, zich ogenschijnlijk soepeler wil opstellen tegenover de democratische tendensen. De oppositie, die jaren ondergronds heeft moeten opereren, komt op straat om het democratiseringsproces te versnellen en haar rechten op te eisen. Maar de versoepeling is slechts schijn en de repressie blijft meedogenloos toeslaan. Niet toevallig begint deze roman „in medias res”, waarbij Alejandro getuige is hoe een van de protestdemonstraties hardhandig uit elkaar wordt geslagen en geschoten. Nog steeds getekend door de jaren gevangenis en de martelingen is hij allesbehalve een held: de angst houdt hem nog steeds in haar greep, een menselijk falen dat hem het hele verhaal bijblijft en dat een trek is die hem authentiek en sympathieker maakt dan de papieren helden die we zo vaak in zulke verhalen tegenkomen. Overigens heeft Van Laerhoven er duidelijk naar gestreefd deze menselijke dimensie bewust in te bouwen: zo is ook Alejandro's aartsvijand, kolonel Astiz, niet helemaal onmenselijk afgeschilderd: hij heeft zich immers ontfermd over de dochter van Victor. Beiden vormen op die manier een zeker contrast met de andere personages die meer aan clichés beantwoorden: de mooie vrouw uit een burgerlijk milieu die zich inzet en zelfs opoffert voor de democratie, de Belgische priester die in de sloppenwijken werkzaam is, de vitale schilder Joao... Ondanks deze schoonheidsfoutjes is *De stenen wachter* een voldoende boeiende en meeslepende roman, die

men kan lezen als avonturenverhaal of als politieke thriller, maar die de lezer nooit echt los laat.

Paul van Aken

ROB VAN LAERHOVEN, *De stenen wachter*, Dedalus, Antwerpen, 1989, 352 p.

BEELDENDE KUNST

Frans Hals: uitbundige levensvreugde in de portretkunst

De term catalogusboek (zie Woord vooraf, van D.P. Snoep, bij *Frans Hals, Schuttersstukken*, door Neeltje Köhler en Koos Levy-van Halm) lijkt op het eerste gezicht wat pleonastisch, maar hij geeft heel goed het karakter weer van deze catalogus, die inderdaad veel meer is dan wat men daar in het algemeen van mag verwachten. Het is een groot, dik en fraai boek, dat behalve de beschrijving van de tentoongestelde schilderijen (pp. 129-369) nog andere waardevolle elementen bevat: een inleiding van Seymour Slive en, van andere auteurs, informatie over het leven van Frans Hals, over de burgers van Haarlem en hun portretschilders, over het kostuum bij Frans Hals, over de herontdekking van de schilder na zo'n tweehonderd jaar onverschilligheid. Ook is er een artikel over het schuttersportret als historisch document van dezelfde (reeds genoemde) auteurs die de bijlage over de (in Haarlem maar niet elders tentoongestelde) schuttersstukken hebben gemaakt. Enkele meer technische artikelen belichten de werkwijze van de schilder en de materiële aspecten van zijn schilderijen.

Tenslotte begint dan de eigenlijke catalogus van de tentoonstelling zoals die te zien was in Washington, Londen en, de afgelopen maanden, in Haarlem. De catalogus is samengesteld door Seymour Slive, een van de meest beroemde Frans Halskenners en verdediger van de „echtheid” van een aan-

zienlijk groter aantal stukken dan zijn voornaamste tegenspeler in de discussie die de laatste decennia over dit onderwerp is gevoerd, als „authentiek” heeft willen waarmerken. Frans Hals zelf zou van deze strijd niet wakker hebben gelegen. Hij signeerde maar heel zelden zijn werk, want zijn stijl was zelfs voor leken onmiddellijk herkenbaar. En een door een van zijn leerlingen geschilderd landschap als achtergrond van een portret was in zijn ogen waarschijnlijk even „echt” als de rest.

Het doorbladeren van deze catalogus, die niet alleen afbeeldingen van hoge kwaliteit van de schilderijen als geheel bevat, maar ook detailopnamen, vergelijkbare stukken en kopieën, geeft een indrukwekkend beeld van de burgerij die Frans Hals in zijn lange leven in zijn atelier heeft zien komen en gaan. Hoewel het portretschilderen in die tijd niet in bijzonder hoog aanzien stond, is het toch dit genre waarop de schilder zich met uitsluiting van alle andere heeft toegelegd. Natuurlijk, er zijn grote verschillen tussen het portret van een lachend of spelend kind en de enorme schuttersstukken of de familieportretten. Maar het zijn altijd mensen die hij schildert, burgers, notabelen, bestuurders, een enkele keer een koopman, een toneelspeler, een jongetje. Soms zijn zij tegen een landschap geplaatst, verkopen zij fruit of vis, zijn zij afgebeeld met bepaalde symbolen, zoals een doodskop of de bijbel, in de hand. Dikwijls zijn het zuiver en alleen portretten, zonder speciale achtergrond, van zittende of staande, glimlachende of ernstig kijkende personen, vele geïdentificeerd en beschreven.

In de loop der jaren heeft de schilder zich blijkbaar enigszins aangepast aan de smaak van het publiek en wordt zijn penseelvoering strakker en gladder. Maar tegen het einde van zijn leven, hoewel minder in trek bij zijn tijdgenoten, heeft hij zijn eigen smaak en zijn talent weer de vrije loop gelaten in een aantal portret-